գրպանը չուտ նկատած չը լիներ այդ. արդեօք այս գէպքի մէջ ում պարտականութեան բացակայութիւնն է.

Ուսումնարանի բացման օրից հոգաբարձուները վեռևել են (գուցէ չը կարենք թէ արեւելեան խնդիրը) ցեղի օրուայ համար ուսումնարանի գրքանը գեղեակներ չնեղել տալու, որպէս զի ուսումնարանը մաքուր մնալու համար աշակերտները ներս մանելուս ոտերը մաքրեն. Ուստի դա մինչև 80 թուի վերջը դեռ ես հարց էր. 81 թուին յիշեալ գործիքները չլինել տուին. սակայն իր տեղը յարմարցնելու համար, դա ես տակաւին հարց է մնացած. Թող ընթերցողը երեսկայի թէ ինչ կը լինի ցեղս օրերը ուսումնարանի դռներնը. Արդեօք երբ պետք է սթափուին մեր հոգաբարձուքը իրենց վեռևաբեր անշարժութիւնից.

Ամենայն 10-ին Բօզի գիւղում մի մարդ անձնասպանութիւն է գործում. Ինչպէս պատմում են, նա վեր է առնում մի պարան, գնում է իրենց դարմանոցը և անտեղ կախվում Սպանվածի հարը բարի բերանը գնում է դարմանոցը, յանկարծ տեսնելով կախվածին և ցնմանալով նրա ով լինելը, շտապում է տանը ծանուցումն անելու. տանեցիք գալիս են և տեսնում, որ սպանվածը իրենց տան անդամներիցն է. ակամայներիցը ձգելով. գլխին ջուր անելով չատ են աշխատում կենդանացնել, բայց իզուր. ոչինչով չեն կարողանում օգնել։

***

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

—

Մայիսի 27

Ցեղիս հայոց երկսեռ ուսումնարանների հոգաբարձուների ընարութեան վեց տարին լրացել է. Հարկաւոր է սրանց փոխել և նորերն ընտրել, բայց սրա վրա այդ մասնը չը կայ, մինչդեռ Կաթողիկոսի կենդանի զօրութեամբ հոգաբարձուների ընարութիւնը պէտք է երեք տարին մի անգամ լինիր. Դարձեալ նոր սրա վրա թեմական վերատեսչի և տեղիս նայ հասարակութեան ուշադրութիւնը. Լաւ որ նոր հոգաբարձուներ կընտրվին, այն ժամանակ մի քանի խօսք կը նորոգենք ցեղի հոգաբարձուներին.

Այսուեղ յանձնի անձիներ են դալիս. Այսերը մեծ առաջութիւն են խոստանում, բայց թանգութիւնը դեռ ես չարունակում է. Ալիրի պուդը ծախվում է 1 ք. 50 կ.—2 ք., մի փունտը 10 կ. պանրի ֆ. 20 կ., իւղի ֆ. 60 կ. և այլն։ Այս երկսական թանգութիւնը տեղացիների անհոգութիւնից է.

Վաղուց է Ագնաբը քաղաքապետի կարգուելիս ունի, բայց սրա վրա ուշադրութիւն դարձնող չը կայ։ Ցարից տարի քաղաքիս պարտքը աւելանում է, բայց ժողովրդը այդ չէ գրում Ագնաբը չատ մեծ պակասութիւններ ունի, բայց կարծես թէ ոչնահեղերները այդ չեն տեսնում խորհուրդ ենք տալիս տեղացիներին, որ մեծերն քաղաքապետի համար, որով մեծ լաւութիւն տրած կը լինեն իրանց քաղաքին։

***

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Մայիսի 21-ին

Այսօր անա կատարվեց Բագուի «Մարգարիտական ընկերութեան» 17-րդ տարեդարձը ընկերանվեր. Քաղաքիս հայոց եկեղեցում վերջացնելով պատարագը, ուտ քահանայ Բուլդաեանը Տրատերց եկեղեցում ներկայ գտնվող ամբողջ ժողովրդը այցելել ընկ. գանձիը, որտեղ կատարել մյուսին այդ օրվայ պատմառով հանդուցեալ Կայսր Ալէքսանդր II-ի համար հոգեհանգիստ, իսկ յետոյ այժմեան Կայսր Ալէքսանդր Ալէքսանդրովիչի համար մաղթանք։ Ընկերութեան գանձիը բաւական գեղեցիկ կերպով զարդարված էր խոկոյն աշակերտներ և աշակերտուհիները երգեցին մի սքանչ երգ, որից յետոյ օրհրգ Վարձեկանը (Վարժուհի քաղաքիս երկսեռ. զարդոցի), կարդաց մէկ գեղեցիկ ճառ Թագաւոր Կայսր Ալէքսանդր II-ի սպանման առիթով, որ չատ սքանչութիւն ունեցաւ։ Ներկայ գտնվող բոլոր հանդիսականների վրա։ Սրանից յետոյ բժիշկ Աբամեանց կարդաց մի ճառ դէպի Մարգարիտական ընկերութեան տարեդարձը, որից յետոյ ասվեցան ուրախութիւններ, իսկ աշակերտները և աշակերտուհիք մէնաքին երգելով մեծ ուրախութիւն պատճառեցին հանդիսականներին։

Վերջացնելով մեր խօսքը խնդրում ենք ընթերցողներին ընդունել, որ նա առաջին անգամ ցոյց տուաւ մեզ իր թանգագին աշխատութիւնը. Թէպէտ նա խօսքերը չատերին տխրութիւն պատճառեցին, այնու ամենայնիւ. նա ճարտասանութիւնը և համակրելի ձայնը չատխանգեց ազդեցութիւն ունեցաւ մեր վրա։

***

ՆԱՄԱԿ ԻՄԻՐԱԳՐԻՑ

—

Երեւան, մայիսի 23-ին

«Մշակի» 90 № Երեւանից հաղորդում են ձեր ընթերցողներին, որպէս թէ մի 70,000 աթէլք ունեցող տուն վաճառվել է 30,000-ի, որի առորդից 1,000 բուբլ է տասցել Գ. եպիսկոպոս և նա քաշվելով տունը Թոզել մի թուբքի, որի պատճառով նա տասցել է ս. Մանկանաց չը-նորհակալութիւն և մի մտատիր—Շնորհակալութեան և մտատիրի մասին ոչինչ յայտնի չէ ինձ, իսկ միւս հանգամանքների մասին, բարոյապէս պատասխանում եմ հետևեալ տեսակետ.

Ամառդից երկու օր առաջ տաքեցայ Կրկէսը եպիսկոպոսը Վ. Կաթողիկոսի դրամատու մի ժողով կազմից խորհրդակցելու թէ ինչ կարժէ յիշեալ տունն առանձին և ինչքան իրան կից մի կոտր գեռնով. Ժողովը եզաւ. Երեանում, պ. Վ.ապրան Նշանապետների տանը, սրա նախագահութեան ներքոյ.—ժողովը կազմված էր 7 հոգուց. որոց մէկին էլ ես էիր.

Ժողովը վճռեց որ ամառդի ժամանակ առանձին տան տասար եպիսկոպոսը գնայ մինչև 30,000 բուբլի. իսկ եթէ տանը կից հոգն էլ հետը լինի մինչև 35,000-ը բարձրացնէ. Ցարն առանձին դրվեցաւ առաջդի, և եպիսկոպոսը ժողովի գնահատութիւնից 700 բուբլի էլ ասիի էր վճարել. այնու ամենայնիւ. տունը մնացել էր առելի ավող մի թուբքի վրա 31,700 բուբլով, եթէ չեմ սխալվում։ Այսն գործի էությունը, որի ծչմարտութիւնը բոլորովին ազատվել է ձեր պատասխան Ղազիանից, գէ-ցէ ասն սիրոշ թիւղարդներն հատաս ընծայելով.

Մի և նոյն № մէջ «Արի Հայաստ» ասված ասուի մասին հաղորդած լուրն էլ է անհիմն. բայց ցաւում եմ որ այժմ ժամանակս չէ ներքսում իրողութիւնը գրելու։

Ս. Բէգ-Նազարեանց

ՆԱՄԱԿ ԻՄԻՐԱԳՐԻՑ

—

Մոսկվա, 27 մայիսի

Խնդրեմ մեր այս քանի մի տողերն տեղ տալ ձեր պատուական «Մշակ» լրագրում, որոնք, կարծեմ, հետաքրքրական կը լինեն ձայ հասարակութեան համար։ Մեր խօսքը Ս. Շահազարեանի «Հայապարահաս ձայն» գրքի տպագրութեան վրա է, որ այս բոլոր տերագեսել է փոքրաթիւ Մոսկվայի հայերի սրտին։ Այսուեղի ընթերցող հայերը այնպէս յափշտակված են վերն յիշած գրքից, որ ասես թէ մի անասելի ուրախութիւն են զգել։ Հոգեպայծառ ժողովը չը-թուեցաւ, նրանց մխիթարանից հարցնում են. «Հը. կարդացիր «Հրապարակոս ձայնը», և ապա հետևեալ անդամը տողեր ու երեսներ սերտելով, նայում են գտնել պ. Շահազարեանին, որ նրա ձեռը մտերմաբար սեղմեն, նրան աջուրձիւն ցանեան։ Կան և այնպիսի մարդիկ, որոնք ասում էր թէ կարդալով, այժմ ուրախութիւնս կարդում են նոյն հետաքրքրական գրքերը։ Այս, մեր կարծիքով, մի մխիթարական երևոյթ է։ Ես յիրաւի մի գիրք, պէտքն գնեմ մեր ձեռքը և անկասա գրչով գրած, այլապէս նա կարող չէր ներգործել։ Գրքերով ազգի մէջ նոյն իսկ ազգի բարեխաղաղութեան և թշնամութեան խնդիրները, պարզ և հասկանալի լեզուով հարգելով իր հայրենակիցներին թէ ինչ է Նշանակում բուն հասարակութիւն ասած բանը, այլ և այդ բոլորը հասատանում մեր հին ու նոր և եւրոպական մասնաւոր շարժման օրինակներով—պատանի հեղինակը մի կողմից գնում է իր ամենասիրելի լուսան ազգային լուսաւորչական գանձանակի մէջ, միւս կողմից վկայում է իր բարեխիղճ և խորին ուսումնասիրութիւնը մեր գրականութեան։

Գնեք կամենում թագցնել ոչ և մի քանի անձիք կան մեր մէջ, որանց համար Նալբանդեանցը կամ Նազարեանց ասել է «հասապլուսն բազդասարեր» Բայց պ. Շահազարեանը անքան երկայնամիտ է, որ կարող է հանդիսա մը-նալ, որովհետև նա թիրը գրքի առաջին երեսներնում ասել է. «բայց այսուեղ, իմ գործառնութեան սկզբին ես պիտի խոստովանեմ, որ ժամանակակից մարդերիս գժուար է անպարար տեսութիւնները կշռել իրողութիւնները, որովհետև, չատերը մեզանից յափշտակված են իրանց սեփական պատկերով ու մեծութիւնով, հեռաւոր մի մասնում են փոխվել առասպելական նորվիպ ծաղկի, և, եթէ այդ սրանց անկարելի է, աչքասում են որ և ուրիշները չը փոխվեն կամ փոխվեն փուչ։ Գիտեմ, և այսօր կան մեր ազգասիրում հայեր, որ մեն են զալի գիւղացնաւ կամ ազգանի սաղաւարով կամ ազգային մարդերի գէշքով, բայց ժամանակս ցոյց կը տայ որ գրածս կրկէսի խեղկատակներից աւելի չեն և որմնում են ծիծաղասեր ամբոխի ծափահարութիւնը»

Այս բոլորս ասացաք «Մշակ լրագրի 89 համարը, որի մէջ գուք, որպէս անկիզի հրապարակասս, յայտնում էք ձեր կարծիքը պ. Շահազրեանի գրքի մասին։ Մեր տպատրութիւնը ազնուական բաղդր է և բաւականացուցիչ, որ միայն կարող ենք պատուել և սիրել ձեզ։

Կարապետ Ղազարեանց

ՆԵՐԲԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Գոկսոր Ա. Ադիրանի հաղորդում է մեզ Բերլինից հետեւեալը. «Հունսով ատատերց ուզարվելու և Կովկաս նշանաւոր ատուրական նկարիչ պ. Ջէլի, որ ազգէն ամրոյզ Թուսասանցին յայտնի է իր գեղեցիկ նկարներով, որոնցով պատերազմով գարձրեց ռուս բանասանդի Լերմոնտովի գեղեցիկ գրատեսները. Ջէլիի հետ ճանապարհորդելու է դէպի Կովկաս, ինչպէս ինձ պատմեցին, մի երիտասարդ ռուս ազջիկ, նոր պատեցրուտնի, որին ատուրական նկարիչը իր աշակերտներից անենանչանուտն է համարում։»

—

«Голосъ» հաղորդում է՝ որ այս օրերս գարձեալ կալանաւորվեցան Ս. Պետերբուրգում մի քանի անձինք, որոնք ծանանում են նիհիլասորի մէջ.

—

«Վիենայի «Presse» լրագրին Բոսսով (Գենի վրա) քաղաքից հաղորդում են որ այդ քաղաքի մէջ ցրված են եղել սոցիալիստական պրոկլամացիաներ, որոնց մէջ յեղափոխականները հրատարում են նոր բանտարերին ազատելու հանդիսա Թագնել դրէներին և սկսել ջարդել հարուստ ռուսներին։

—

Ցուտնիսի 1-ին, երկուշաբթի օր կատարեալ մրրկի էր թիֆլիսում. ժամը 1-ին կէսօրից յետոյ վեր կացա բանին և գնալով սասակացա մինչև ժամի 4-ը. Քազով լցնելով ամրոզ քաղաքը։ Աշնանեան կարկտեանն անձրև եկաւ. Քանաւ ժամանակ կատրեցան տների մի քանի պատուհանները, մոգաղիների մի քանի դռներ, ագրիներում ծառերի ճանգին ճիրեր։

—

Երեանից, օր. Ֆ. Ցէր-Խաչատրեան հաղորդում է մեզ որ ունի թարգմանած հայերէն լեզուով «Пестрая книжка» վերնագրով գրքոյկ. Հաթիանի և շուտով դիտաւորութիւնն է տալ ասպարէզ այդ իր թարգմանութիւնը։

—

Մեզ խնդրում են տպել հետեւեալ «Պ. Կարրասկա Բիլանենցի և պ. Օրբէլ Օրբէլեանցի մամանաւ ուսումնարանում կատարվող հանձնակարգական մանրամասնութիւնց դէմ երբ վերջերումս «Մշակ լրագրում մի քանի անհեթեթ լուրեր ու յոդուածներ տպվեցան, յիշեալ ուսումնարանի պարտներեր այդ լուրերը իրանց ուսանցիչ Ալէքսանդր Արարատեանցին վերարերվով. Տրամարվեցին Դրան վեռևել ամանակի վարքը իր աշխատութեան համար. Այն ժամանակ պարտը գանգատվեց հարատար գատարանին, որ գործը քննելուց յետոյ, վճռեց 83 բուբլ ատնել ուսումնարանի տերերից և ետ Աբարատեանցին։ Գարձը հարատար դատարանում բացատրեց թէ ինչպէս այդ գաղտը մի առնարան բաց կրպակ է, թէ ինչպէս ինքրում են վարժապետներին և յետոյ ամանական չատ չատ 10 բուբլ են տալիս և այլն։ Մրքան յետ է մնացած թիֆլիս, որ Օրբէլեանի պէս մարդը, որ ոչ մի տեղ կրթութիւն չէ ստացած և Բէլաեանցի կոշիկները արդէսվ է կրթվել ու լուսաւորվել (նա Բելաեանցից ծառայ է եղել) ազգային խնդրագրութիւնների և գաղտագրական վերատեսչների քիմի տակին նստ վարժպետ է, համ ուսումնարանատեր և հարբերց աւելի երեսներեր փչանում են նրա ձեռքի տակ։

—

Մինչև այժմ Ներսիսեան գաղտագրոնարանը մեզ ոչնչ չէ պատասխանում այն լուրի մասին, որ այդ գաղտագրանատանում կրել է 3,000 բուբլ։ Այդ լուրը մինչև չնեռ Ֆ. Նարել, նրա մասին խօսում էր ամբողջ քաղաքը, նրա քան մինչև գրէնիք. մեր պարտատերերիներն էր յարուցանել խնդիրը, նրան բացատրել տալու և հասարակական կարծիքը հանդուսանելու համար։ Այս մասնագի պարատերերինն էր եղել ինչ. Ս. գ. գ. հոգաբարձուները մեզ ոչնչ չեն պատասխանի այդ շարամիվ ընթացքում, մինչ ասիվածի կը լինենք հրատարակել այդ լուրը մայրաքաղաքի ռուս լրագրերից։ Եթէ կը լինեք թէ ոմանք են գաղտի հոգաբարձուները. Թող իմանան պարտները, որ նրանց չէ սպում էջ-մանի պէս լուռ մնալ, երբ հասարակութիւնը նրանցից հարց է պահանջում։ Մենք մինչ մի-ջոց ունենով գրել մայրաքաղաքի ռուս լրագրերում, մինչև այժմ խնդալում էինք ինքներիս ի գաղի հարցերում, բայց մի որ են է Ներսիսեան գաղտոցի հոգաբարձուներին խնդալու չենք։

—

«Кавказскій Курьеръ» լրագրում կարդում ենք հետեւեալ պ. Թոխմախեանի դասասխանական մասին։ «Չը նայելով դասասխանական առաջկայի հետաքրքրութիւնը, քիչ ժողովուրդ հաւաքվեցաւ. այն ինչ, կարելի է ասել, որ այդ դասասխանութիւնը արժէր որ ուշադրութիւնը լսէին այն բոլոր հարցերը, որոնց մէջ մեզանից է սիրոյ և հասկանալեան կայն անգամ գէպի բարեց բանաստեղծ հարենի երիցը։ Դասասխանի ամբիոնի վրա բարձրացաւ մի համեստ, բայց խելոք, ուշադիր, գիտուղ. Վան քաղաքի բնակիչ մի բարեխիղճ երիտասարդ, լուսաւորված կեանքի փորձերով։ Դասասխանական բովանդակութիւնը կազմում էր գլխաւորապես Վանի նահանգի ազգաբնակութեան տնտեսական և սասնաբասիական դրութիւնը, բայց մանաւանդ հարցերի, և ապա հոյ հասարակ ժողովրդի բարոյական և ինքնամանդական մակերեսների ընդհանուր տեսութիւնը։ Այդ դասասխանութիւնը բովանդակեցնելու համար հարուստ էր թարգ չենք տալիս մեզ կարճ յոդուածում թեկ այն բոլոր խնդիրները, որոնց վրա ուշադրութիւն էր դարձնում դասասխանը,—խնդիրներ, որոնք չատ նորաձև էին, խաչոր, թեկուսն և սեղմված, բայց որոնց գեղեցիկ կերպով պարզեց դասասխանը, շարունկ բարամկոյնանին, անմիջական և մտքի ծանրութեանեան դասասխանական տարբկայի հետ Մենք, անտես ամենայնիւ, պէտք է կանգնենք նրա ամենապլուսաւոր կէտերի վրա։ Պ. Թոխմախեանը իր ձեռք բերած տասասխանական նիշերը թանգանանների հետեւ վրա պարզեց, որ վանի նահանգի ազգաբնակութիւնների մէջ տարածող տարբր տարեր են, որոնք պատճանի յեղափոխութիւններով և հնագիտական գիշատարանների ազգ հարուստ գանձեր են կազմում։ Աւանարոյ և արձանագրերը բոլոր ձեռակերպ և երկրագործական արդիւնքներ հայերի ձեռքումն են, բերութիւնը բարձրացրեց հայերի ձեռքումն են։ Ս այս պատճառով, նրանցից կախումն ունեն տեղացիներ ազգաբնակութեան բոլոր միացած տարրերը, Դասասխանը ցոյց տուեց հասարակութեանը Վանի հանգիր հայերի ձեռագրած գանգանանկերպ բրգեայ կտորների բաւական հարուստ նշաւածոս, որոնք նշանաւոր էին իրանց գեղեցկութեամբ և որթնակերի լաւ յատկութեամբ, և որոնք կ. Պոլսում մրցում են եւրոպական գրաբարանների արդիականութեան հետ Դասասխանի խօսքերով, միակ տեղը, որի վրա հիմնված է, նոյ ժողովրդի գոյութիւնը,—ոչ եկեղեցին է, ոչ նոյ թանկագնիցներ, բայց նոյ գիւղացին է, Նրա կոչնացած ձեռքերը, որոնցից մենք նրանց չուտ ենք տալիս, բայց որոնք նաեւ բեռնաբարանի ամենամեծ փոփոխութիւններ, պատմական և տնտեսական ուրբայ յեղափոխութիւնները,—և որոնք գեռ ես չարունակում են պատասխանել ազգային հարատանական ինքնամանալութիւնը։ Գիրքերը, պ. Թոխմախեանի գրքերը, ինչպէս ասեցինք, ունեն հարատարակ ինքնամանալութիւնը։ Գիրքերը, պ. Թոխմախեանի գրքերը, ինչպէս ասեցինք, ունեն հարատարակ ինքնամանալութիւնը։ Գիրքերը, պ. Թոխմախեանի գրքերը, ինչպէս ասեցինք, ունեն հարատարակ ինքնամանալութիւնը։